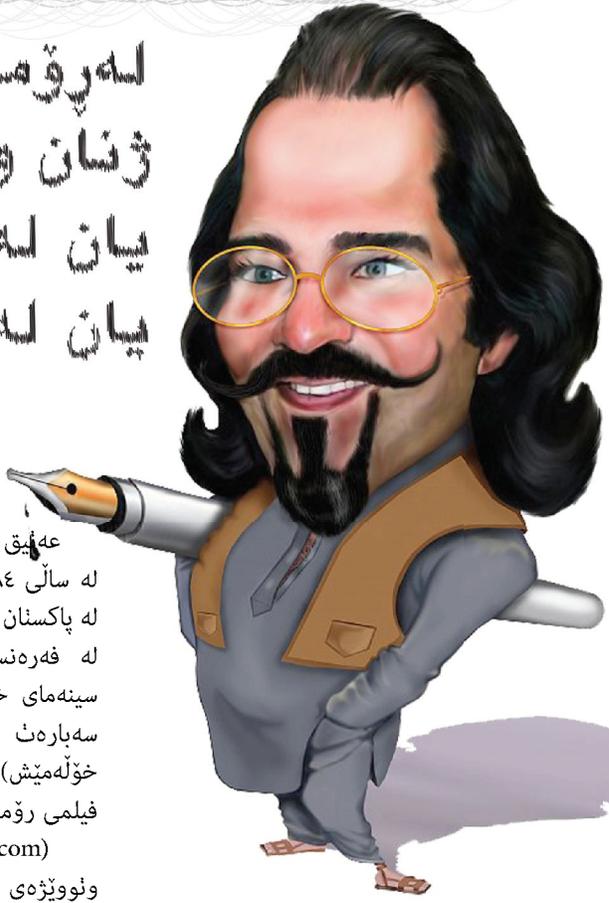

دەربارەى رۆمانى خاک و خۆلەمیشى گفتوگۆیەك لەگەڵ عەتیق رەحیمی دا

لە رۆمانەكانەدا
ژنان و ئین،
یان لە خەوتندا
یان لەراپردوون

عەتیق رەحیمی سالی ۱۹۶۲ لە کابول لەدایکبووه،
لە سالی ۱۹۸۴ دا لە ئەفغانستان هەڵهاتووه، سالیك
لە پاكستان ماوه ئەوه، پاشان مافی پەنابەری سیاسیی
لە فەرەنسا پێهەخشاوه، رەحیمی لە سۆربۆن
سینەمای خۆیندوووه و چەند فیلمیکى دیکۆمێناریی
سەبارەت بە ئەفغانستان بەرھەمھێناوه، (خاک و
خۆلەمیش) یەكەمین رۆمانینى، ھەرۆھا یەكەمین
فیلمی رۆمانتائیزیشن، ئەو ئیسنا لە پاریس دەژى.
(Afghanmagazine.com) لە ئۆكئۆبەردا ئەم
وئووژەى سەبارەت بە رۆمان و فیلمی (خاک و
خۆلەمیش) لەگەڵ رەحیمی سازدا، وئووژەكە بە
ئینگلیزى ئەنجامدراوه، وپرای ئاسنەنگەكانى زمان،

لە ئینگلیزىیەوه: ئازاد بەرزنجى

پەھىمى دېدۇنگ بوو لە ئواناكانى لە
زمانى ئىنگلىزىدا، بەلام ئەو بە دەموودوو
و كاريگەرو بگرە قۆشمە بازىش بوو .

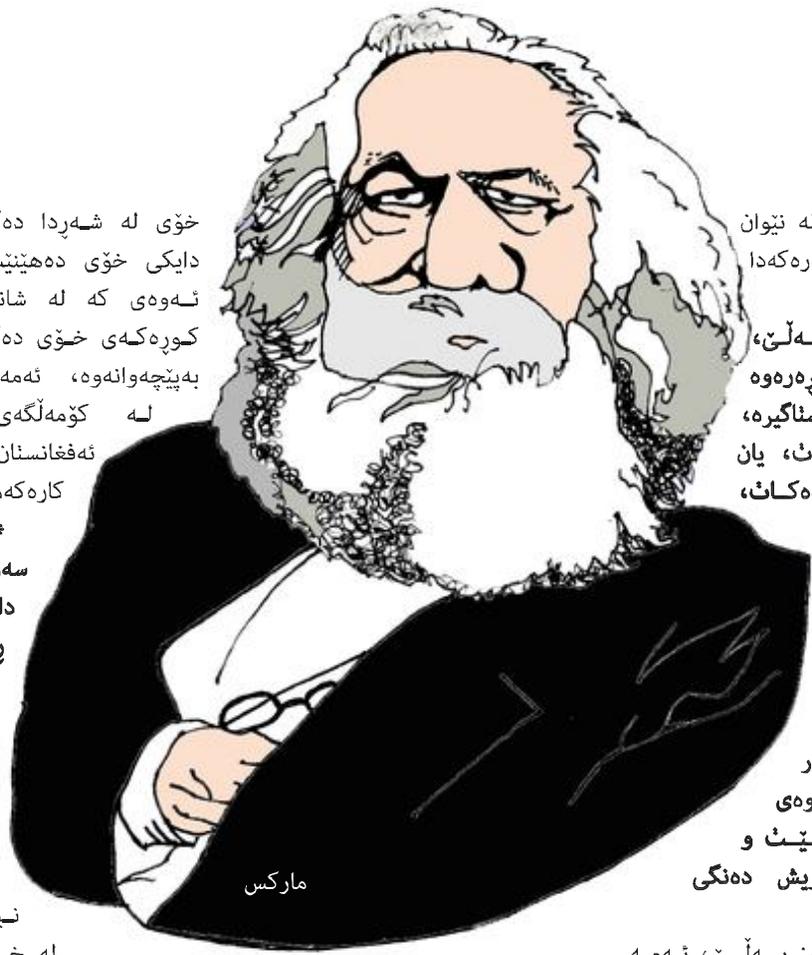
پەھىمى دېدۇنگ بوو لە ئواناكانى لە
زمانى ئىنگلىزىدا، بەلام ئەو بە دەموودوو
و كاريگەرو بگرە قۆشمە بازىش بوو .

***ناديا عەلى مەيوەندى: زۆربەى ئەو
كارانەى لەم دوايىدە دەربارەى ئەفغانىستان
نووسراون بەدەورى ئالىيان و حوكمى
سەركونكەرانە ياندا دەخولئېنەو (خاك و
خۆلەمىش) لە سالى ۲۰۰۰ دا چاپكراو،
وانا بەر لەو ھۆشيارىيە جىھانىيەى
سەبارەت بە كارە ھۆقئېنەكانى ئالىيان
لەئارادايە، لەكانى داكىركردنى سۆقئندا چ
شئىك سروھنى ئەم كارەو پرودوۋەكانى
پېنەخشىت؟**

***ناديا: ئەوھى كە خوئنەر ئووشى
ھېدەمە دەكات لە (خاك و خۆلەمىش)
دا، شىوازى گېرآنەوھەكەيەنى، بەكارھىتانى
كەسى دووھم بەلاى منەوھ شئىكى
نائاسايى، وانە رادەبەكى زۆر كاريگەرە،
من ئەواو لەوھە دۇنيا نەبووم كە مەبەسنى
ئۇ لەوھە چى بوو، ھەر بۇيە... ئاخۇ
ئۇ ويستوولە بەوشىوھە ئېمە رابكىشىنە
ناو دونيا زەپنىيەكەى داسناگىرەوھ، يان
مەودايەك بەخىنە ئېوان ئېمەو ئەوھە؟**

عەلىق پەھىمى: من ئەم رۆمانەم
لە سالى ۱۹۹۶ دا نووسى، كائىك
ئەوھەندە نەدەبوو ئالىيان دەسەلانىان
گرئىوۋە دەست، بىرم كەدەوھ، بۇ؟ ئەم
ئوندونئىيە بۇ؟ ئەم ھەموو كاولكارىيە
بۇ؟ لەكانى شەرى سۆقئندا ئۆلەكارىيەكى
زۆر لەگۆرئىدا بوو، كارەسانئىكى بېشومار،
ئالىيان لەم كارەسانانەوھە ھا، ئەوھە گرنگە
كە بزانىت لەكوئوھە ھانووھ، ھەرۋەھا
من ويستومە سى نەوھى ئەفغانىستان
پيشانبدەم، داسناگىر كە پياوئىكى پىرە،
پەمزى رابردووى ئەفغانىستان و دابونەرىنە
كۆنەكانئىنى، ئابروويەنى، ئەمەيان نەوھە
كۆنەكەيە، كۆرەكەى، نەوھى ئىستىنايە،
نەوھەكەى من، لەكانئىكدا كاردەكات، نەوھى
موجاھىدىنە، نەوھى ئاشووب و فەوزا،

پەھىمى: كائىك ئۇ بىر لە خوت
دەكەينەوھە يان قسە لەگەل خۇندا
دەكەيت، عادەئەن (ئۇ) بەكاردەھىتئىت
(وھەكو ئالمازەبەك بەخودى خوت)، من
پاناوى كەسى دووھەم بەكارھىتاوھ نا
ئەوھە بەيان بەكەم كە داسناگىر ئەنبايە،
ئەو كەسئىكى دىكەى نىيە، ئەمە ئىپرامانە،
دووھە ھۇ ئەوھەيە كە بەكارھىتانى ئەو
گېرەرەوھەيە جۆرئىك لە ھاوئىركردن (لەيەك
ئرازاندن) لەگەل خوئنەردا دروستدەكات،
بەلام ئەمە بەزەقى ديار نىيە، وشەكان
وردو ديارىكراون، بەلام بەكارھىتانى

(ئۆ) مەودايەك لە نيوان
خويئەرو كاراكتەرەكەدا
دروسندەكائ.
*ناديا: بەلئ،
هەندىكجار گىرەو
ويژدانى داسناگىرە،
ئامۇزگارى دەكائ، يان
سەرزەنشنى دەكائ،
جاريش ھەبە
قسە دەپرېت
و لەگەل
كاراكتەرەكانى
ئردا دەدوئ،
وا دەردەكەوئ
كە ھەندىكجار
دەنگى ناوھەي
داسناگىر بېت و
ھەندىكجاري ئريش دەنگى
خودا يېت؟

خۆى لە شەردا دەكوژيئ، پاشان
دايكي خۆى دەھيئيت، بەجياوازي
ئەوھى كە لە شانامەدا باوكەكە
كوپرەكەى خۆى دەكوژيئ، وانە
بەيئچەوانەو، ئەمەش گوزارشت
لە كۆمەلگەى پەئرياركيى
ئەفغانسنان دەكائ، لە
كارەكەمدا ژنان ونن.

*ناديا: من
سەرنجى ئەوھم
داوھ كە لە
رۆمانەكەندا
ژنى زيندوو
ئيبە؟

رەحيمى:
سەرنجئ
داوھ؟ بەلئ،
ئافرەئى نيا
ئيبە، مەگەر
لە خەوندا يان لە
رابدوودا، ژنان ونن، ئافرەئ
لە خەيالدا ھەن.

*ناديا: كەوانە نۆ وا
ھەسندەكەيت كە داسناگىر لە
رۆسنەم دەچيئ، لەبەرئەوھى
ھەوالى ناخۆشى يېئە نا بە كوپرەكەى
بگەيەتت، كە دەشېت بېئە ھۆى
مردنى؟

رەحيمى: بەلئ، ئەم گريدانەوھى
كراوھ، لەبەرئەوھى ئەو شئەى كە
ئەو بە كوپرەكەى دەلېئ، دەشئ
بېئە ماھى مردنى كوپرەكەى.

*ناديا: سەرنجمداوھ كە
رەمزەگرايىھىكى زۆر لە رۆمانەكەدا
ھەپە، بەئايەئيش بەكارھيئانى

ماركس

بەئايەئيش
كائېك كە شيعرەكان
ئارسئەى خودا دەكران.

*ناديا: لە پەخشانەكاندا
گەلېكجار ئامازە بەو دەقە كۆنەى
فېردەوسى (وانا شانامە) دراوھ، ئۆ
بۆچى ئەم دەقەئ ھەلېژاردووھ نا
ئېھلەكئيشى رۆمانەكەئ (خاك و
خۆلەمېش) ى بگەيت و بەقايىمى بە
كارەكئەرەكانئىھوھ بەسئىئەوھ؟

رەحيمى: چونكە زۆر لە
شانامە دەچيئ، رۆسنەم دواى شەر
كوپرەكەى دەناسئىئەوھ، شانامەش
وھكو چېرۆكى (ئۆدېب) ى يۆنانى
وايە، كە بەبئ ئەوھى بزائيت باوكى

رەحيمى: بەلئ، ئەمە
ئەزمووئېكە لە گېرانەوھدا، لەھەر
جېرەوئ (سياق-context) يكدا
گېرەوھ دەگوپئ، ھەركەسېك
كە گوئ دەگرېئ دەبېئە يەكېك
لە كاراكتەرەكان، ئەمە لە حالئى
نامە نووسين دەچيئ، ئۆ دەربارەى
خۆئ دەنووسېئ و گېرەوھكەش
دەگوپئ، رۆوداوھكانى كە
دەياننووسېئ بەوشئوھىش كە ئۆ
دەيانگېرئەوھ، ھەروھەا بېرېكى
زۆر لە شيعرى مەزنى ئېمە لەسەر
زمانى كەسى دووھ نووسراوھ،
ئەمە ئەو ئامرازە بوو كە زۆربەى
شاعيرانى كۆنمان، ئەوانەى كە بە
فارسى دەياننووسى، بەكارباندەھيئنا،

*ناديا: چۆن ئوانىت ئەو كارە

بكهيت؟

رەھىمى: (پىدەكە ئىت) من دانانىشم نا ئەو بەدەست نەھىتم كە دەمەوئىت .

*ناديا: پىرۆزبايى خەلانى

زۆرەكانت لىدەكەين، يىگومان

بردنەوئى خەلانىكەنى (كان) شىكى

خروشتىنەر بوو؟

رەھىمى: بەلى، سوپاس، ھەندىك خەلانى كانمان بەدەسھىتتا، ھەرۋەھا خەلانى باشىرىن فىلم و باشىرىن ئەكئەر لە فېئىئىقالى فىلمى (ئۆسيان سىنەفان) كە لە نيودەلھى سازكرا .

*ناديا: ئايا ھىچ پىلاتىكان

ھەبە بۆ بردنى فىلمەكە بۆ ويلايەنە

يەكگرنوۋەكان؟

رەھىمى: لەوانەيە لە دەوروبەرى مارسدا بىت بۆ مۆزەخانەى نيويۆرك، ھەرۋەھا بۆ فېئىئىقالىكى فىلم لە بىركلى، كالىفورنيا .

*ناديا: ئىسنا كار لەسەر چى

دەكەيت؟

رەھىمى: كىئىئىكى نازەم ھەبە (ھەزار مال بۆ خەون و ئرس) كە دوو سال لەمەوبەر لە ئەوروپا چاپكراو بۆ گەلىك زمان ۋەرگىپدرا، فەرەنسى، پورنوگالى، ئىسپانى، ئىئالى، ئەلمانى و زۆر زمانى دى، ئەمەيان لەبارەى ژنانى ئەفغان و خۆشەويىنى و جەنگ و ئرس و ئۆفاندنەوئى، ئىسنا كار لەسەر ئەو دەكەم، كە ئەم رۆمانەم بىكەم بە فىلمىكى سىنەمايى .

نوستالۆژيا پەتاي

مەنفايە، كۆچبەر

پەيوەندى

برىن و دابران

بە نىشتىمانە

رەسەنەكە يەو

بە زمان و

كولتورەكە يەو

دەپارىزى

رەھىمى: لەراسنىدا زۆرباش، من دوو مەرجم ھەبوو بۆ پىشاندانى فىلمەكە لەوئى، يەكەم، ئەوئى كە نايىت فىلمەكە سانسۆر بىكرىت، دىمەئىكى ئىدایە كە ئافرەت بەروولى رادەكەت، كە نامەوئىت ئەو دىمەنە سانسۆر بىكرىت، چونكە ئەو دىمەئىكى پۆرنوگرافى نىيە، بەلكو ھۆكارى خۆى ھەبوو، دووئى، داواى ئەوئى كە دەبىت بىنەرەكان ئىكەل بن لە ژن و پىوا، وانا لەيەكتر جىانەكرىئەو .

*ناديا: ھەردوو مەرچەكەش

چىبەچى كران؟

رەھىمى: بەلى .

سۆ، من لاي خۆمەو ۋا بۆى

چووم كە سۆۋەكان، ھەرۋەھا گولە

سۆۋەكانى سەر لەچكەكە، ماناي

ئومىد دەبەخىش، ۋەخىك بىر لە

خونچە دەكەپنەو، بىر لە بەھار

دەكەپنەو، لە ژياتىكى نوئى، ئايا ئۆ

ۋىسنوئە ئەمە بگەپنەئىت؟

رەھىمى: بەكارھىتتائى رەمىزى زۆرى سۆ ھەبە، لە شىعەرى خۆماندا زۆر بەكارھانۋە، سۆ بەكەمىن خواردنى پىوا و ژن بوو، خويئەران دەئوانن لىكدانەوئى خۆيان بۆ ماناي ئەم شانە ھەبىت، لەبەرئەوئى ماناكە لە يەككەوئى بۆ يەككى دى دەگۆرئىت .

(رەھىمى پىدەكەنەئىت)

ئامادەكردنى ئەمە بۆ سىنەما ئاسان نەبوو، دوو دانە سال كارم لەسەر فىلمەكەى كرد، دەبووايە زمانى سىنەمايىشم بىدۆزىايەئەو، بزانە ئەم ھەموو شانە چۆن لە سىنەما پىشان دەدرىن .

*ناديا: ئەى ئەكئەرەكانت چۆن

دۆزىيەو؟

رەھىمى: ئەوئى ئاسان نەبوو، ھىچيان ئەزموئىكى پىشەبىيان نەبوو، من زىائر لە شەسە كەسم بۆ دەورى پىرەمىردەكە ئاقىكردوۋەئەو، ھەرۋەھا ژمارەيەكى زۆر لە مندالانىش، ئاقىكردنەوئى كانم لە كابول و پولى خومرى ئەنجامدەدا، كە ھەر لەوئىش وئەكان دەگىران، لە پولى خومرى لە باكور ئەفغانىستان .

*ناديا: فىلمەكە لە ئەفغانىستان

چۆن پىشوايى لىكرا؟